

DOI: 10.32782/2786-9156.107.3.209-216
УДК 159.92:343.971(477)(045)

Гельбак А. М., кандидат психологічних наук, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ (м. Кропивницький, Україна)

e-mail: angela223@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7137-6326>

Молчанова О. М., кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ (м. Кропивницький, Україна),

e-mail: oksanamolchanova@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3054-1126>,

ВПЛИВ АКЦЕНТУАЦІЙ НА ПРОЯВИ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ

Стаття присвячена аналізу впливу акцентуації характеру на злочинну поведінку особистості. Обґрунтовано, що акцентуації мають істотний вплив на формування моделі поведінки індивіда. Водночас із позитивним потенціалом вони мають і негативний потенціал. Звертається увага на відмінності в поведінкових проявах злочинців і злочинній поведінці; злочинній поведінці та злочинній поведінці, що відхиляється. Виокремлено ключові погляди й наукові позиції щодо категорій «злочинна поведінка» та «поведінка злочинця». Зосереджено увагу на міждисциплінарному характері проблеми. Висвітлено теоретичні підходи до феномена акцентуацій та їх впливу на поведінку злочинця, при цьому увага зосереджується на акцентуаціях як крайніх варіантах норми, дисгармонійності розвитку та гіпертрофованому прояві їх окремих властивостей. Акцентуації визнано детермінантами протиправної поведінки, які мають значний вплив на модель поведінки та позитивний чи негативний потенціал як щодо соціальної адаптації загалом, так і в розрізі окремих поведінкових актів, що особливо актуально в контексті вивчення злочинної поведінки.

Актуалізовано вплив окремих акцентуацій на кримінальні прояви в поведінці. Відзначено, що найчастіше у злочинців виявляється гіпертимна акцентуація, яка може провокувати злочини під впливом вживання алкоголю. Епілептоїдна акцентуація впливає на прояви садизму, згвалтування, вбивства. Представники педантичної акцентуації схильні демонструвати злочинну поведінку через застрягання та постійну готовність оборонятись. Окреслено найбільший вплив акцентуацій на злочинну поведінку шляхом провокування збудження, що проявляється некеріваністю та жорстокістю. Виявлено акцентуації, які значно рідше проявляються у злочинців, а саме – демонстративна та застрягаюча. Обґрунтовано подальші напрями наукового пошуку.

Ключові слова: злочин, злочинна поведінка, злочинна поведінка, що відхиляється, злочинець, девіантна поведінка, акцентуації характеру (гіпертимна, педантична, епілептоїдна, істероїдна та ін.), психопатії.

Постановка проблеми. Акцентуація характеру як крайній варіант психічного здоров'я є складною проблемою як із соціально-психологічної, так і з медичної позиції. Проте проблема структури характеру, соціально-психологічної корекції акцентуєваних рис особистості вивчається в юридичній психології недостатньо. Злочинна поведінка особистості довгий час є предметом досліджень для науковців багатьох галузей, дослідники різних напрямів ключ до розуміння сутності людської особистості вбачають у поєднанні біологічних і соціальних факторів.

Найгострішу форму має проблема впливу природи людини на злочинну поведінку, яка до цього часу не знайшла свого вирішення. Вивчення особистості правопорушника не втрачає своєї актуальності і є предметом дослідження філософів, антропологів та соціологів, педагогів та психологів. Злочинці, відповідно до їхнього

правового статусу, вивчаються як суб'єкти злочинних діянь, злочинної поведінки, посткримінальних, кримінально-виконавчих правовідносин, постпенітенціарної поведінки, а також як об'єкт виправлення і профілактики [1, с. 273].

Особистість злочинця досліджували Ю. Антонян, Ю. Александров, С. Бородін, О. Джужа, А. Закалюк, А. Зелінський, І. Карпець. Рецидивну злочинність з метою ресоціалізації вивчали В. Бадира, Т. Денисова. Окремі дослідники (А. Пастушеня, О. Ратінов, Ю. Антонян) привернули увагу до своєрідних поєднань психологічних особливостей індивідууму, які мають кримінальне значення. Психічні аномалії та їх вплив на криміногенну поведінку вивчали Л. Гаухман, В. Голіна, О. Личко, О. Лурія, М. Ярошевський. Проте вплив акцентуацій на злочинну поведінку залишається вивченим недостатньо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Від самого початку досліджень акцентуації виступали проміжними варіантами особистісної патології. Наприклад К. Леонгард, який уперше ввів поняття «акцентуація», та П. Ганнушкін підкреслювали, що патологічні особливості особистості мають незначну різницю з розповсюдженими людськими недоліками, які можуть достатньо легко переходити у патологію. Б. Братусь, який першим у вітчизняній науці звернув увагу на акцентуації, ототожнював їх з психопатіями, які не обмежуються соціопатіями, відзначаючи, що західні вчені їх називають «неврозом характеру» [1, с. 6].

Відношення акцентуацій характеру до психопатій, а не до особистості, можна простежити і в роботах А. Личко, який визнавав їх крайніми варіантами норми з посиленними окремими рисами, що сприяє вибірковій уразливості до одних впливів та підвищеній стійкості до інших. Оптимальним підходом до окреслення акцентуацій характеру, на наш погляд, є розуміння їх як проявів дисгармонічності розвитку та гіпертрофований прояв їх окремих властивостей (А. Реані та С. Лукін), що «обумовлює підвищену уразливість особистості відносно певного роду дій та ускладнює її адаптацію в деяких специфічних ситуаціях» [2, с. 8].

О. Мірошніченко та О. Гуцуляк звернули увагу на інтенсивність проявів характерів та відзначили, що акцентуації належать до зони виражених характерів і вважаються нормою у широкому сенсі або крайніми варіантами норми, вони займають проміжне місце між зоною абсолютно нормальних характерів та зоною психопатій (сильних відхилень характерів). Науковці погоджуються з думкою К. Леонгарда, що акцентовані особистості є здоровими людьми зі своїми особливостями [3].

Формулювання цілей. Дослідження має на меті визначити особливості вираженості типів акцентуацій характеру злочинців і надати оцінку впливу акцентуацій характеру на злочинну поведінку особистості.

Виклад основного матеріалу. У своїй концепції акцентуованої особистості К. Леонгардт виділив певні риси особистості (акцентуовані риси), які самі по собі не є патологічними, але за певних умов розвиваються в позитивному та негативному напрямках і набувають особливої вираженості за наявності психопатій і неврозів. За К. Леонгардтом акцентуація особистості – явище проміжне між нормою і психопатологією – надмірна представленість як окремих рис особистості, так і їх поєднань, що є крайнім варіантом норми й межує з психопатологією. Акцентуація особистості характеризується вразливістю до певних травмувальних впливів. «Місце найменшого опору» реагує на психогенні ситуації, тоді як інші риси особистості залишаються стабільними [2].

Існують різні ступені особистісних акцентуацій, на основі яких можна описати явні та приховані особистісні акцентуації. На це впливає низка факторів, серед яких соціальне оточення, сімейні стосунки, особливості виховання, діяльності й характеру [4; 5].

Акцентуйовані особистості характеризуються особливими задатками розвитку, як соціально позитивними, так і негативними. Не існує чіткої межі між акцентуйованими та неакцентуйованими особистостями. Це проблема не патологічної психології, а цілком здорових людей з яскраво вираженими рисами певного типу особистості. На відміну від психопатів, акцентуйовані типи – це не клінічна форма, а радше варіанти норми. Їх можна відрізнити від психопатів за наступними характеристиками [1]:

1) акцентуація проявляється в конкретних психогенних ситуаціях; у психопатів вона проявляється незалежно від ситуації;

2) у разі акцентуації особистості рідко настає соціальна дезадаптація і набагато частіше відбувається повернення до нормального стану;

3) у разі акцентуації порушення поведінки (декомпенсації) виникає як реакція на чітко визначений тип психотравмуючої ситуації.

На думку А. Личко, акцентуація особистості впливає на сферу життєдіяльності людини, соціальну адаптацію та відчуття часу. Дослідник класифікує акцентуації за ступенем прояву [1]:

1. Крайній ступінь норми (явна) – коли акцентуйовані риси особистості проявляються протягом усього життя. Очевидної причини та психологічного шоку немає.

2. Звичайний ступінь норми (прихована або латентна). Виявляється за наявності психологічної травми й не призводить до дезадаптації (часткової або повної втрати здатності адаптуватися до соціального середовища).

У дисертаційному дослідженні Е. Михлюк виокремлює чинники, що зумовлюють прояви акцентуації характеру, а саме: психофізіологічні (властивості нервової системи, віково-статеві та вроджені якості), психологічні (ставлення або відношення характеру), соціальні (стиль родинного виховання) [2].

О. Бандурка та О. Литвинов, розглядаючи злочинну поведінку особистості, виокремили два якісно різних її рівня: злочинна поведінка і злочинна поведінка, що відхиляється, хоча обидва варіанти постають як соціальні відхилення. Учені, аналізуючи різні наукові доробки, дійшли висновку, що злочинну поведінку можуть детермінувати психічні аномалії, які проявляються психічними розладами, а акцентуації характеру, як психічні аномалії меншого ступеня вираженості, не завжди викликають таку поведінку, хоча злочинці з акцентуаціями мають меншу стійкість відносно несприятливого впливу середовища й оточення [6].

Під поведінкою, що відхиляється, розуміється така поведінка, яка не відповідає нормам конкретного мікросередовища і призводить до порушення оптимального рівня психічного функціонування, порушення адаптації.

Девіантна поведінка (від лат. *deviatio* – «відхилення») розглядається в юридичній, медичній і психологічній літературі як синонім категорії «відхилення». Під ним розуміється поведінка, що йде «врозріз з інституалізованими очікуваннями», «дії, що не відповідають заданим суспільством нормам і типам», «вчинки людей, що забороняються нормами права, моральності, правилами співіснування» [7].

Найбільш розгорнутий і ретельний аналіз проблем соціальних відхилень здійснено в працях В. М. Кудрявцева, який розробив основи загальної теорії соціальних відхилень. На його думку, поняття «соціальне відхилення» і «девіація» мають на увазі те саме – відступ, відхід від вимог соціальної норми; а правомірну поведінку і протиправну поведінку слід розглядати не ізольовано, а як комплексну соціальну проблему. [6, с. 3].

Оцінка протиправної, у тому числі злочинної, поведінки як соціальної поведінки, що відхиляється, має беззаперечний характер у зв'язку з існуванням реаль-

них норм відповідних галузей права. Категорія ж злочинної поведінки, що відхиляється, незважаючи на очевидний етимологічний зв'язок із поняттям «злочинна поведінка», навряд чи допускає автоматичне перенесення наведених раніше підходів до визначення девіантності як відхилення від норми, адже саме розуміння норми злочинної поведінки має гіпотетичний характер. Навіть сама постановка питання про поняття, сутність і логіко-пізнавальне значення категорії злочинної поведінки, що відхиляється, уявляється далеко не безперечним і вимагає наукового обґрунтування.

Наступним важливим моментом, на якому слід зосередити увагу в цьому дослідженні, є різниця між поняттями «поведінка злочинця» і «злочинна поведінка». На наш погляд, перше із цих понять слід розглядати ширше з позиції часових характеристик. Злочинна поведінка – це поведінка особи, яка вчиняє злочин, і охоплює не тільки час і процес вчинення злочину, але й періоди «до» і «після». Крім того, поведінка в «передзлочинний період», тобто поведінка правопорушника до вчинення злочину, є більш змістовною категорією, ніж кримінально-правова концепція періоду, що має стадії умислу, підготовки та замаху на злочин. Це, здавалося б, суто теоретичне положення має фундаментальне науково-методологічне значення не тільки для дослідження проблем запобігання злочинності, а й для вирішення інших завдань. У процесі кримінологічних досліджень окремих категорій злочинів або кримінальних явищ загалом застосування системно-структурного методу вимагає чіткого визначення смислового змісту, структури і значення диференційованих елементів. Із цієї причини вже зазначалося, що поняття «поведінка злочинця» і «злочинна поведінка» є різними, і перше визначення можна розуміти як поведінку особи, яка вчинила конкретне суспільно небезпечне діяння до, під час і після вчинення злочину [6].

У науковій літературі [8; 9; 11; 12] існує багато досліджень девіантної поведінки особистості, переважна більшість яких підтверджує наявність гіпертимних, демонстративних і збудливих акцентуацій характеру у формуванні зазначених проявів. Відзначено, що така особливість характерів сприяє застосуванню в конфліктних ситуаціях неконструктивних стратегій та агресивності в міжособистісних взаємодіях. Домінантна позиція, яка характерна для епілептоїдних характерів, може спровокувати асоціальну та руйнівну поведінку з проявами вербальної і невербальної агресії.

Цікавими, на нашу думку, є дослідження О. Бабенко, яка вивчала акцентуації слідчих (тобто представників протилежного табору). Вчена визначила, що найбільш характерною для цієї категорії досліджуваних є гіпертимна акцентуація, яка також може проявлятися фізичною агресією та алкоголізацією [9].

К. Новікова, досліджуючи акцентуації характеру злочинців із насильницькою спрямованістю, визнала їх психічними аномаліями. До психічних аномалій вчена віднесла не тільки акцентуації характеру, а й психопатії, неврози, сексуальні перверзії та ін. Усі ці прояви є непатологічними психічними розладами, які не досягли ступеня психічного відхилення, але характеризуються кардинальними психічними порушеннями. Зазначені аномалії деформують внутрішньо особистісні структури, мотиваційно-ціннісну складову та породжують тенденції компенсації [8].

Результати досліджень ученої вказують на те, що найбільш поширенішою акцентуацією характеру в злочинців, які вчинили повторний злочин, є емотивна акцентуація, яка характеризується вразливістю, чутливістю та глибокими емоційними реакціями на неприємні події. Емотивність у них обумовлюється ригідністю, емоційним застряганням та афективними переживаннями, які зберігаються тривалий

час і впливають на спотворення сприйняття дійсності, приписуючи їй невластиві тенденції.

На другому місці за поширеністю опинилася педантична акцентуація, яка проявлялась у злочинців нерішучістю, ретельним продумуванням своїх вчинків, нав'язливими станами та тривалим переживанням негативних подій. Педантичність у злочинців проявлялась як застрягання у відчутті загрози й постійній готовності оборонятися. Психічні аномалії зазначених злочинців посилюються в стресових ситуаціях, підвищуючи емоційність поведінки та знижуючи адаптаційні можливості.

На третьому місці в злочинців за розповсюдженістю – гіпертимна акцентуація, яка, загострюючись через несприятливі ситуації, проявляється брехливістю, порушенням етичних норм, поверхневістю. Криміногенні прояви цієї акцентуації можуть бути спровоковані збудливістю та слабким контролем емоцій, які можуть давати неочікувані афекти [8].

Вчений О. Ігнатов, визнаючи акцентуації детермінантами протиправної поведінки особистості, відзначив, що вони мають значний вплив на модель поведінки, але можуть спрямовуватись як у позитивний, так і в негативний потенціал. Учений наводить різні наукові доробки, які вказують, що акцентуації мають високий криміногенний потенціал, а частка акцентуєваних особистостей серед злочинців достатньо висока (Ю. Антонян, С. Бородин). Наприклад, згвалтування, садизм, вбивство найчастіше здійснюють злочинці з епілептоїдною психопатією або акцентуацією, педофілія характерна для осіб з нестійкою або епілептоїдною акцентуацією, а астеничні акцентуації найчастіше визначаються у злочинців, які брали участь в групових згвалтуваннях [12].

Як констатував учений, найбільш криміногенними є акцентуації, які продукують збудження. Воно проявляється в некерованості, жорстокості, схильності до вживання алкоголю та наркотиків. Наприклад, злочинці з гіпертимною акцентуацією схильні до вживання алкоголю, параноїдальні акцентуації проявляються афективними переживаннями, істероїдні – схильні до ризику та злочинів як засобу привернення уваги. Схильними до зовнішніх впливів і нестійкими виступають особистості з лабільною акцентуацією. Бурхливі афективні реакції епілептоїдних типів можуть проявитись у антигромадській поведінці. Демонстративні особистості схильні до насильницьких злочинів за мотивами самоствердження. Застрягаюча особистість злочинами компенсує свої негативні емоції та почуття. Злочини за аморальними та збоченими мотивами, вбивство з помсти характерні для збудливої особистості [12].

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід звернути увагу на суттєві для цього дослідження висновки, а саме:

- поведінка злочинця є загальним об'єктом пізнання таких наук, як кримінальне право, кримінологія, криміналістика, психологія, психіатрія;
- з функціональної позиції поведінка злочинця – це динамічна система поведінкових актів до, у процесі та після вчинення злочину;
- поведінка злочинця детермінується зовнішніми (об'єктивними) і внутрішніми (суб'єктивними) факторами, у тому числі його аномальними, тобто тими, що відхиляються від норми, психофізіологічними особливостями.

Таким чином, виникнення акцентуації характеру, прояви специфічної для них поведінки є наслідком впливу спадкових, психологічних чинників і соціального середовища. Від типів акцентуації характеру людини залежить її вразливість і толерантність до психогенних чинників і передбачення щодо соціальної адаптації до умов середовища та результату цього процесу. За взаємодії з акцентуєваними осо-

бистостями важливо не тільки знати особливості їхнього характеру, а й передбачати їх поведінку у відповідь на життєві обставини.

Можемо констатувати, що супутнім чинником злочинної поведінки найчастіше виступають епілептоїдна, нестійка, гірептимна й істероїдна акцентуації. Наприклад, людина з епілептоїдною акцентуацією схильна до насильницьких злочинів із проявами жорстокості, часто імпульсивних (катування, приниження людської гідності тощо). Нестійкий тип акцентуації сприяє вчиненню групових злочинів, участі в кримінальних розвагах, крадіжках з непередбачуваними наслідками. Гіпертимний тип схильний до ризикованих і демонстративних злочинів, де може виступати підбурювачем, або й виконавцем, але в стані алкогольного сп'яніння. Для істероїдного типу акцентуації характерні різні демонстративні симуляції самоушкоджень, самогубства, скоєння злочинів із метою привернення уваги та викликання співчуття.

Дещо рідше спровокувати злочинну поведінку можуть й інші акцентуації. Застраюча особистість здійснює злочини з метою компенсації негативних емоцій і почуттів, а демонстративна – з метою самоствердження. Збочені й аморальні мотиви характерні для збудливої особистості. А педантичний тип акцентуації сприяє здійсненню злочинної поведінки через несвоєчасні та помилкові дії людини. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у виокремленні чинників, що прямо чи опосередковано можуть мати значення у формуванні вищезазначених акцентуацій.

Використані джерела:

1. Філоненко В. М. Особливості вираженості акцентуацій характеру злочинців-рецидивістів. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. Вип. 1. С. 273–278.
2. Психологічні особливості професійно зумовлених акцентуацій рятувальників : монографія / Е. І. Михлюк, Л. А. Перелигіна, Н. Є. Афанасьєва. Харків : Видавництво «Точка», 2018. 184 с.
3. Мірошниченко О., Гуцуляк О. Роль акцентуації характеру в адаптації особистості до екстремальних умов життєдіяльності. *Psychology – Medicine – Education. Science and Education*. 2020. Issue 3. P. 26–32.
4. Лич О. М., Кузнецова А. В. Зв'язок акцентуацій характеру зі схильністю до антисоціальної поведінки підлітків. *Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій в умовах мережевого суспільства*: монографія колективна. Київ : АльфаПСК, 2019. С. 223–226.
5. Головка Н. І. Соціальна профілактика правопорушень : навч. посіб. Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2017. 174 с.
6. Бандурка О. М., Литвинов О. М., Злочинна поведінка: норма, аномалія, чи патологія? *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2013. № 5. С. 6–12.
7. Кузьменко В. В., Діса О. В., Шинкаренко І. О. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. Дніпро : Видавець : Біла К. О., 2019. 68 с.
8. Новікова К. М. Акцентуації характеру злочинців з насильницькою спрямованістю. *Юридична психологія*. 2015. № 1. С. 198–206.
9. Бабенко О. О. Характерологічні особливості особи слідчого та їх вплив на сприймання навчального матеріалу. *Особистість, суспільство, закон*. Харків, 2019. С. 221–224.
10. Орос В. М. Психологічні особливості гіперактивності акцентуєваних підлітків в умовах соціальної депривації : автореф. дис. ... канд психол. Наук : 19.00.07. Київ, 2015. 22 с.
11. Храпцов О. М. Особистість злочинця, який вчиняє злочини, пов'язані з насильством (кримінологічний аспект). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «ПРАВО»*. 2017. Вип. 23. С. 133–136.
12. Ігнатів О. М. Акцентуації особистості як фактор детермінації протиправної поведінки. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*, 2013. № 6–3. Т. 2. С. 76–79.

References:

1. Filonenko, V.M. (2012). Osoblivosti virazhenosti akcentuacij harakteru zlochinciv-recidivistiv. *Visnik Nacionalnogo universitetu oboroni Ukrayini – Bulletin of the National Defense University of Ukraine*, 1, 273–278 [in Ukrainian].
2. Mihlyuk, E.I., Pereligina, L.A., Afanasyeva, N.,Ye. (2018). Psihologichni osoblivosti profesijno zumovlenih akcentuacij ryatuvalnikiv: monohrafiia. Harkiv: Vidavnistvo “Tochka” [in Ukrainian].
3. Miroshnichenko, O., Guculyak, O. (2020). Rol akcentuaciyi harakteru v adaptaciyi osobistosti do ekstremalnih umov zhittyediyalnosti. *Psychology – Medicine – Education. Science and Education*, 3, 26–32 [in Ukrainian].
4. Lich, O.M., Kuznyecova, A.V. (2019). Zv'yazok akcentuacij harakteru zi shilnistyu do antisocialnoyi povedinki pidlitkiv. *Individualnist u psihologichnih vimirah spilnot ta profesij v umovah merezhevo suspilstva: monohrafiia kolektyvna*. Kyiv: AlfaPIK, 223–226. [in Ukrainian].
5. Golovko, N.I. (2017). Socialna profilaktika pravoporushen: navch. posib. Kyiv: DP “Vidavnychij dim “Personal” [in Ukrainian].
6. Bandurka, O.M., Litvinov, O.M., (2013). Zlochinna povedinka: norma, anomalija, chi patologiya? *Visnik Kriminologichnoyi asociaciyi Ukrayini – Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*, 5, 6–12 [in Ukrainian].
7. Kuzmenko, V.V., Disa, O.V., Shinkarenko, I.O. (2019). Psihologiya deviantnoyi povedinki: navch. posib. Dnipro: Vidavec Bila K.O. [in Ukrainian].
8. Novikova, K.M. (2015). Akcentuaciyi harakteru zlochinciv z nasilnickoyu spryamovanistyu. *Yuridichna psihologiya – Legal psychology*, 1, 198–206 [in Ukrainian].
9. Babenko, O.O. (2019). Harakterologichni osoblivosti osobi slidchogo ta yih vpliv na sprijmannya navchalnogo materialu. *Osobistist, suspilstvo, zakon – Personality, society, law*, 221–224. Harkiv [in Ukrainian].
10. Oros V.M. (2015). Psihologichni osoblivosti giperaktivnosti akcentujovanih pidlitkiv v umovah socialnoyi deprivaciyi. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
11. Hramcov, O.M. (2017). Osobistist zlochincy, yakij vchinyaye zlochini, pov'yazani z nasilstvom (kriminologichnij aspekt). *Visnik Harkivskogo nacionalnogo universitetu imeni V.N. Karazina Seriya “PRAVO” – Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin Series “PRAVO”*, 23, 133–13 [in Ukrainian].
12. Ignatov, O.M. (2013). Akcentuaciyi osobistosti yak faktor determinaciyi protipravnoyi povedinki. *Naukovij visnik mizhnarodnogo gumanitarnogo universitetu. Yurisprudenciya – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Jurisprudence*, 6–3, 2, 76–79 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 08.09.2024

Gelbak A., Candidate of Psychological Sciences, Head of the Department of Social and Humanitarian Disciplines, Faculty No. 1 Donetsk State University of Internal Affairs (Kropyvnytskyi, Ukraine)

Molchanova O., Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor at the Department of Social and Humanitarian Disciplines, Faculty No. 1 Donetsk State University of Internal Affairs (Kropyvnytskyi, Ukraine)

INFLUENCE OF ACCENTUATIONS ON MANIFESTATIONS OF CRIMINAL BEHAVIOR

The article is devoted to the analysis of the influence of character accentuations on the criminal behavior of an individual. It is substantiated that accents have a significant impact on the formation of an individual's behavior model. At the same time as having a positive potential, they also have a negative potential. Attention is drawn to differences in the behavioral manifestations of criminals and criminal behavior; criminal behavior and deviant criminal behavior. Key views and scientific positions on the categories “criminal behavior” and “criminal behavior” are highlighted. Attention is focused on the interdisciplinary nature of the problem. Theoretical approaches to the phenomenon of accentuations and their influence on the criminal's behavior are highlighted, while attention is focused on accentuations as extreme variants of the norm, disharmony of development and hypertrophied manifestation of their individual properties. Accentuations are recognized as determinants of illegal behavior, which have a

significant impact on the pattern of behavior and positive or negative potential both in terms of social adaptation in general and in terms of individual behavioral acts, which is especially relevant in the context of studying criminal behavior.

The influence of certain accentuations on criminal manifestations of behavior has been updated. It is noted that criminals often have hyperthymic accentuation, which can provoke crimes under the influence of alcohol. Epileptoid accentuation affects manifestations of sadism, rape, and murder. Representatives of pedantic accentuation tend to demonstrate criminal behavior due to stuckness and constant readiness to defend themselves. The greatest influence of accentuations on criminal behavior by provoking excitement manifested by uncontrollability and cruelty is outlined. Accentuations, which appear much less frequently in criminals, namely demonstrative and stuck-up accentuations, have been identified. Further directions of scientific research are substantiated.

Keywords: crime, criminal behavior, deviant criminal behavior, criminal, deviant behavior, character accentuations (hyperthymic, pedantic, epileptoid, hysteroid, etc.), psychopathy.